

LIETUVOS RESPUBLIKOS KONSTITUCINIS TEISMAS

SPRENDIMAS

DĖL PAREIŠKĖJOS LIETUVOS RESPUBLIKOS SEIMO NARIŲ GRUPĖS PRAŠYMO IŠTIRTI LIETUVOS RESPUBLIKOS REFERENDUMO ĮSTATYMO (2018 M. GRUODŽIO 20 D. REDAKCIJA) IR LIETUVOS RESPUBLIKOS SEIMO 2019 M. VASARIO 14 D. NUTARIMO NR. XIII-1979 „DĖL REFERENDUMO DĖL LIETUVOS RESPUBLIKOS KONSTITUCIJOS 55 STRAIPSNIO PAKEITIMO PASKELBIMO“ ATITIKTĮ LIETUVOS RESPUBLIKOS KONSTITUCIJAI DALIES PRIĖMIMO IR JO DALIES GRAŽINIMO

2019 m. kovo 21 d. Nr. KT10-S7/2019

Vilnius

Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas, susidedantis iš Konstitucinio Teismo teisėjų Elvyros Baltutytės, Gintaro Godos, Vytauto Greičiaus, Danutės Jočienės, Gedimino Mesonio, Vyto Miliaus, Daivos Petrylaitės, Janinos Stripeikienės, Dainiaus Žalimo,

sekretoriaujant Daivai Pitrėnaitei,

Konstitucinio Teismo tvarkomajame posėdyje apsvaustė pareiškėjos Lietuvos Respublikos Seimo narių grupės prašymą Nr. 1B-5/2019.

Konstitucinis Teismas

nustatė:

1. Konstituciniame Teisme gautas Seimo narių grupės prašymas iširti, ar:

– „Lietuvos Respublikos referendumo įstatymas (2018 m. gruodžio 20 d. redakcija) neprieštarauja Lietuvos Respublikos Konstitucijos 69 straipsnio 3 daliai“;

– „Lietuvos Respublikos Seimo 2019 m. vasario 14 d. nutarimas Nr. XIII-1979 „Dėl referendumo dėl Lietuvos Respublikos Konstitucijos 55 straipsnio pakeitimo paskelbimo“ neprieštarauja Konstitucijos 5 straipsnio antrajai daliai, 7 straipsnio pirmajai daliai, 9 straipsnio ketvirtajai daliai ir konstituciniam teisinės valstybės principui“.

Konstitucinis Teismas

konstatuoja:

I

2. Pagal Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo įstatymo 66 straipsnio 1 dalies 8 punktą prašyme ištirti teisės akto atitiktį Konstitucijai, kuriuo kreipiamasi į Konstitucinį Teismą, turi būti nurodyta pareiškėjo pozicija dėl teisės akto atitikties Konstitucijai ir tos pozicijos juridinis pagrindimas su nuorodomis į įstatymus.

Aiškindamas šią Konstitucinio Teismo įstatymo nuostatą Konstitucinis Teismas ne kartą yra pažymėjęs, kad pareiškėjo pozicija dėl teisės akto (jo dalies) atitikties Konstitucijai pagal normų turinį ir (arba) reguliavimo apimtį turi būti nurodyta aiškiai, nedviprasmiškai, prašyme turi būti išdėstyti argumentai ir motyvai, pagrindžiantys pareiškėjo abejonę dėl teisės akto (jo dalies) atitikties Konstitucijai. Vadinasi, prašyme ištirti teisės akto (jo dalies) atitiktį Konstitucijai pagal normų turinį ir (arba) reguliavimo apimtį turi būti aiškiai nurodyti ne tik konkretūs teisės akto straipsniai (jų dalys, punktai), kurių atitiktimi Konstitucijai pareiškėjas abejoja, taip pat konkrečios Konstitucijos nuostatos – normos ir (arba) principai, kuriems, pareiškėjo nuomone, prieštarauja konkrečiai nurodyti ginčijamo teisės akto straipsniai (jų dalys, punktai), bet ir teisiniai motyvai, pagrindžiantys pareiškėjo abejonę dėl kiekvieno konkrečiai nurodyto ginčijamo teisės akto (jo dalies) straipsnio (jo dalies, punkto) atitikties konkrečiai nurodytoms Konstitucijos nuostatom. Priešingu atveju prašymas ištirti teisės akto (jo dalies) atitiktį Konstitucijai pagal normų turinį ir (arba) reguliavimo apimtį laikytinas neatitinkančiu Konstitucinio Teismo įstatymo 66 straipsnio reikalavimų.

Prašyme ištirti teisės akto (jo dalies) atitiktį Konstitucijai pagal normų turinį ir (arba) reguliavimo apimtį nenurodžius *inter alia* teisinių motyvų, pagrindžiančių pareiškėjo abejonę dėl kiekvieno konkrečiai nurodyto ginčijamo teisės akto (jo dalies) straipsnio (jo dalies, punkto) atitikties konkrečiai nurodytoms Konstitucijos nuostatom pagal normų turinį ir (arba) reguliavimo apimtį, ir tokį prašymą priėmus nagrinėti Konstituciniame Teisme bei pagal jį pradėjus bylą būtų suvaržytos ir suinteresuoto asmens – valstybės institucijos, išleidusios ginčijamą teisės aktą, teisės, nes suinteresuotam asmeniui taptų sunkiau teikti paaiškinimus dėl pareiškėjo argumentų ir rengtis teismiam nagrinėjimui (*inter alia* 2004 m. balandžio 16 d., 2012 m. balandžio 25 d., 2018 m. rugpjūčio 31 d. sprendimai).

Reikalavimai aiškiai išdėstyti ir teisiniais argumentais pagrįsti pareiškėjo poziciją dėl teisės akto prieštaravimo Konstitucijai taikytini ir tais atvejais, kai teisės aktai yra ginčijami pagal Konstitucijoje nustatytą jų priėmimo, paskelbimo ir įsigaliojimo tvarką (*inter alia* 2012 m. kovo 5 d., 2018 m. spalio 5 d., 2019 m. vasario 1 d. sprendimai).

II

3. Pareiškėja prašo ištirti *inter alia* Referendumo įstatymo (2018 m. gruodžio 20 d. redakcija) atitiktį Konstitucijos 69 straipsnio 3 daliai. Ši pareiškėjos prašymo dalis grindžiama tokiais argumentais.

3.1. Pagal Konstitucijos 69 straipsnio 2 dalį įstatymai laikomi priimtais, jeigu už juos balsavo dauguma Seimo narių, dalyvaujančių posėdyje. Pagal šio straipsnio 3 dalį konstituciniai įstatymai priimami, jeigu už juos balsuoja daugiau kaip pusė visų Seimo narių, o keičiami ne mažesne kaip 3/5 visų Seimo narių balsų dauguma; konstitucinių įstatymų sąrašą 3/5 Seimo narių balsų dauguma nustato Seimas.

Pareiškėjos prašyme nurodyta, kad Seimas 2012 m. kovo 15 d. priėmė Lietuvos Respublikos konstitucinių įstatymų sąrašo konstitucinį įstatymą ir į jame nustatytą konstitucinių įstatymų sąrašą įrašė Lietuvos Respublikos referendumo konstitucinį įstatymą. Pareiškėjos teigimu, galiojantis Konstitucinių įstatymų sąrašo konstitucinis įstatymas yra privalomas naujai priimant visus jame įrašytus įstatymus, taigi ir priimant naujos redakcijos Referendumo įstatymą. Vadinasi, naujos redakcijos Referendumo įstatymas turėjo būti priimamas kaip konstitucinis įstatymas, laikantis Konstitucijos 69 straipsnio 3 dalyje ir Seimo statuto dvidešimt šeštajame¹ skirsnyje „Konstituciniai įstatymai“ nustatytų reikalavimų, kurie iš esmės skiriasi nuo ordinarinių įstatymų priėmimo taisyklių.

Pareiškėja taip pat pažymi, kad Konstitucinis Teismas 2019 m. vasario 15 d. nutarime priminė, jog Seimas yra išipareigojęs priimti Referendumo konstitucinį įstatymą, ir konstatavo, jog su referendumo organizavimu susijusių santykių teisinį reguliavimą įtvirtinančio įstatymo įtraukimas į konstitucinių įstatymų sąrašą pagal Konstituciją reiškia, kad toks įstatymas turi būti priimtas ir jame nustatytas teisinis reguliavimas turi būti keičiamas sudėtingesne (palyginti su kitų įstatymų priėmimu ir pakeitimu) tvarka, taip kartu siekiant sudaryti prielaidas užtikrinti šio teisinio reguliavimo stabilumą.

Seimas 2018 m. gruodžio 20 d. priėmė Lietuvos Respublikos referendumo įstatymo Nr. IX-929 pakeitimo įstatymą, kuriuo nauja redakcija išdėstė 2002 m. birželio 4 d. priimtą Referendumo įstatymą. 2019 m. sausio 1 d. įsigaliojęs ginčijamas Referendumo įstatymas (2018 m. gruodžio 20 d. redakcija) priimtas bendra Seimo statute nustatyta įstatymų priėmimo tvarka, t. y. daugiau kaip pusės posėdyje dalyvaujančių Seimo narių balsų dauguma, Seimo posėdyje dalyvaujant ne mažiau kaip pusei visų Seimo narių. Kadangi, pasak pareiškėjos, šis įstatymas turėjo būti priimamas kaip konstitucinis įstatymas, pareiškėjai kilo abejonė dėl jo atitikties Konstitucijos 69 straipsnio 3 daliai.

3.2. Šiame kontekste pažymėtina, kad nors pareiškėja savo prašyme teigia abejojanti Referendumo įstatymo (2018 m. gruodžio 20 d. redakcija) atitiktimi Konstitucijos 69 straipsnio

3 daliai pagal priėmimo tvarką (tai yra Konstitucinio Teismo įstatymo 64 straipsnio 1 dalies 4 punkte nustatytas bylos dėl teisės akto atitikties Konstitucijai nagrinėjimo pagrindas), iš prašymo argumentų visumos matyti, kad šio įstatymo atitiktis Konstitucijos 69 straipsnio 3 daliai ginčijama ir pagal teisės akto formą (Konstitucinio Teismo įstatymo 64 straipsnio 1 dalies 3 punkte nustatytas bylos nagrinėjimo pagrindas), t. y. abejojama, ar referendumo santykių teisinis reguliavimas nustatytas tinkamos formos (ir atitinkamos teisinės galios) teisės aktu.

4. Konstatuotina, kad pareiškėjos prašyme yra pateikti teisiniai argumentai, pagrindžiantys jos abejonę dėl Referendumo įstatymo (2018 m. gruodžio 20 d. redakcija) atitikties Konstitucijos 69 straipsnio 3 daliai.

Konstitucinio Teismo įstatymo 69 straipsnyje numatytų pagrindų atsisakyti nagrinėti prašymo dalį dėl Referendumo įstatymo (2018 m. gruodžio 20 d. redakcija) atitikties Konstitucijos 69 straipsnio 3 daliai nėra; taip pat nėra Konstitucinio Teismo įstatymo 70 straipsnyje numatyto pagrindo grąžinti šią prašymo dalį pareiškėjai.

5. Vadinas, pareiškėjos Seimo narių grupės prašymas ištirti, ar Referendumo įstatymas (2018 m. gruodžio 20 d. redakcija) neprieštarauja Konstitucijos 69 straipsnio 3 daliai, atitinka Konstitucinio Teismo įstatymo reikalavimus ir yra priimtinas nagrinėti Konstituciniame Teisme.

III

6. Pareiškėja taip pat abejoja, ar Seimo 2019 m. vasario 14 d. nutarimas Nr. XIII-1979 „Dėl referendumo dėl Lietuvos Respublikos Konstitucijos 55 straipsnio pakeitimo paskelbimo“ neprieštarauja Konstitucijos 5 straipsnio 2 daliai, 7 straipsnio 1 daliai, 9 straipsnio 4 daliai, konstituciniam teisinės valstybės principui.

6.1. Ginčijamu Seimo nutarimu paskelbtas privalomasis referendumas dėl Konstitucijos 55 straipsnio pakeitimo (1 straipsnis), nustatyta jo vykdymo data – 2019 m. gegužės 12 d. (2 straipsnis), referendumui pateiktas Konstitucijos 55 straipsnio pakeitimo įstatymo projekto, kuriuo siūloma šiame Konstitucijos straipsnyje nustatytą Seimo narių skaičių sumažinti iki 121, tekstas (3 straipsnis).

Kaip matyti iš šio Seimo nutarimo preambulės, jį priimdamas Seimas vadovavosi Konstitucijos 9 straipsniu (kuriame įtvirtintos pagrindinės referendumo instituto nuostatos), 67 straipsnio 3 punktu (pagal kurį Seimas priima nutarimus dėl referendumų), taip pat Referendumo įstatymo (2018 m. gruodžio 20 d. redakcija) 5 straipsnio 2 dalimi (kurioje numatyta galimybė privalomuosius referendumus rengti dėl įstatymų ar jų nuostatų, kuriuos siūlo referendumu spręsti 300 tūkstančių rinkimų teisę turinčių piliečių ar Seimas), 10 straipsnio 1 dalimi (pagal kurią referendumo paskelbimo iniciatyvos teisė priklauso piliečiams ir Seimui) ir šio straipsnio 3 dalimi

(kurioje nustatyta, kad siūlymą paskelbti referendumą turi teisę pateikti Seimui ne mažesnė kaip 1/4 visų Seimo narių grupė, sprendimą dėl šio siūlymo priima Seimas).

6.2. Pareiškėjos abejonė dėl ginčijamo Seimo nutarimo atitikties Konstitucijai grindžiama tuo, kad, pasak pareiškėjos, jis yra priimtas be teisinio pagrindo. Pareiškėja teigia, kad referendumas gali būti skelbiamas ir vykdomas tik vadovaujantis Konstitucijoje nustatyta tvarka priimtu Referendumo konstituciniu įstatymu. Pareiškėjos nuomone, kadangi Referendumo įstatymas (2018 m. gruodžio 20 d. redakcija), kuriuo vadovaudamasis Seimas priėmė ginčijamą nutarimą, priimtas pažeidžiant Konstitucijoje nustatytą konstitucinių įstatymų priėmimo tvarką, jis negali sukelti jokių teisinių padarinių. Todėl, pareiškėjos manymu, šis įstatymas negalėjo būti pagrindas ginčijamam Seimo nutarimui priimti.

6.3. Pažymėtina, kad Konstitucijos 5, 7 ir 9 straipsnių nuostatos, kurių atžvilgiu pareiškėja prašo ištirti ginčijamo Seimo nutarimo atitiktį, prašyme nėra susietos su šiuo Seimo nutarimu. Šiuos Konstitucijos straipsnius pareiškėja paminėjo siedama jų pažeidimą tik su Referendumo įstatymo (2018 m. gruodžio 20 d. redakcija) priėmimu. Prašyme teigiama, kad Seimas, priimdamas šį įstatymą nesilaikydamas konstitucinių įstatymų priėmimo tvarkos, viršijo savo galias (Konstitucijos 5 straipsnis); šis įstatymas, priimtas pažeidžiant Konstitucijoje nustatytą tvarką, pagal Konstitucijos 7 straipsnį negali sukelti jokių teisinių padarinių; vadinasi, Seimas sukūrė tokią teisinę situaciją, kai nėra įstatymo, reguliuojančio referendumo skelbimą ir vykdymą, nors Konstitucijos 9 straipsnis įpareigoja priimti tokį įstatymą.

6.4. Pareiškėjos prašyme cituojamos Konstitucinio Teismo 2019 m. vasario 15 d. nutarimo nuostatos, kuriomis primintas konstitucinis reikalavimas tam tikrais atvejais numatyti pakankamą *vacatio legis*, t. y. laikotarpį nuo įstatymo oficialaus paskelbimo iki jo įsigaliojimo (taikymo pradžios), per kurį suinteresuoti asmenys galėtų pasirengti įgyvendinti iš jo kylančius reikalavimus, taip pat nurodytas vienas iš europinių referendumų standartų – reikalavimas nedaryti esminių referendumo teisinio reguliavimo pakeitimų likus mažiau nei metams iki referendumo ir pabrėžta referendumo santykių teisinio reguliavimo stabilumo užtikrinimo svarba. Šias Konstitucinio Teismo nutarimo nuostatas pareiškėja sieja su Referendumo įstatymu (2018 m. gruodžio 20 d. redakcija) ir jo taikymu. Ji pažymi, kad Referendumo įstatyme (2018 m. gruodžio 20 d. redakcija), kuriuo remiantis yra priimtas ginčijamas Seimo nutarimas, įtvirtinta daug naujų referendumo organizavimą ir vykdymą reguliuojančių nuostatų, o šio įstatymo pagrindu paskelbtas referendumas būtų vykdomas praėjus tik kiek daugiau nei keturiems mėnesiams nuo naujo teisinio reguliavimo įsigaliojimo, ir teigia, kad toks Referendumo įstatymo (2018 m. gruodžio 20 d. redakcija) taikymas neatitinka Venecijos komisijos rekomendacijų ir europinės referendumų organizavimo praktikos.

Tačiau pačiame Referendumo įstatyme (2018 m. gruodžio 20 d. redakcija) nustatyto teisinio reguliavimo atitikties konstituciniam reikalavimui numatyti pakankamą *vacatio legis* pareiškėja

neginčija. Ji taip pat nepaaiškina, kaip šis konstitucinis reikalavimas galėtų būti pažeistas ginčijamu Seimo nutarimu, kuris priimtas jau galiojant naujam Referendumo įstatyme (2018 m. gruodžio 20 d. redakcija) nustatytam teisiniam reguliavimui, t. y. šiam reguliavimui įsigaliojus anksčiau, negu pagal ginčijamą Seimo nutarimą prasidėjo referendumo organizavimo procesas.

Šiame kontekste atkreiptinas dėmesys ir į tai, kad įstatymų leidėjo pareiga tam tikrais atvejais nustatyti vėlesnę nei oficialaus paskelbimo diena įstatymo įsigaliojimo datą (taikymo pradžią) nėra savitikslė: kaip yra pažymėjęs Konstitucinis Teismas, konstitucinio reikalavimo numatyti tinkamą *vacatio legis* turi būti paisoma priimant įstatymus, kuriais nustatomos pareigos ar apribojimai asmenims, siekiant sudaryti jiems sąlygas ne tik susipažinti su nauju teisiniu reguliavimu anksčiau, nei jis pradės galioti, bet ir tinkamai pasirengti įgyvendinti iš jo kylančius reikalavimus (*inter alia* 2013 m. vasario 15 d., 2016 m. vasario 2 d., 2018 m. birželio 19 d. nutarimai). Tačiau pareiškėja nepagrindė, kodėl, jos nuomone, laiko pasirengti pagal Referendumo įstatymo (2018 m. gruodžio 20 d. redakcija) reikalavimus organizuoti ir vykdyti referendumą, paskelbtą jau įsigaliojus šiam įstatymui priimtu ginčijamu Seimo nutarimu, nepakanka. Paminėtina, kad pagal Referendumo įstatymo (2018 m. gruodžio 20 d. redakcija) 16 straipsnio 2 dalį, kurioje nustatyto teisinio reguliavimo pareiškėja nekvestionuoja, referendumo data skiriama ne vėliau kaip po 8 mėnesių ir ne anksčiau kaip po 2 mėnesių nuo Seimo nutarimo dėl referendumo paskelbimo priėmimo dienos.

6.5. Pareiškėja taip pat pacitavo oficialiosios konstitucinės doktrinos nuostatas, kuriomis atskleistas konstitucinio teisinės valstybės principo turinys, *inter alia* nuostatą, kad šis principas yra susijęs su tokiais konstituciniais principais, kaip antai Tautos suvereniteto ir demokratijos, kurie sudaro tiesioginės demokratijos formų – nacionalinių rinkimų ir referendumo – pagrindą, tačiau nepaaiškino, kaip šios nuostatos susijusios su ginčijamu Seimo nutarimu.

6.6. Taigi konstatuotina, kad pareiškėjos abejonė dėl ginčijamo Seimo nutarimo atitikties Konstitucijai išskirtinai grindžiama argumentais dėl galimo Referendumo įstatymo (2018 m. gruodžio 20 d. redakcija) prieštaravimo Konstitucijai.

7. Pareiškėjos prašymo kontekste atkreiptinas dėmesys į teisės aktų konstitucingumo ir jų taikymo padarinių teisėtumo prezumpciją, kylančią iš Konstitucijos 107 straipsnio 1 dalies. Konstitucinio Teismo jurisprudencijoje, atskleidžiant šios prezumpcijos turinį, ne kartą konstatuota, jog Konstitucijos 107 straipsnio 1 dalies nuostata, kad teisės aktas (jo dalis) negali būti taikomas nuo tos dienos, kai oficialiai paskelbiamas Konstitucinio Teismo sprendimas, jog tas teisės aktas (jo dalis) prieštarauja Konstitucijai, reiškia, kad tol, kol Konstitucinis Teismas nėra priėmęs sprendimo, jog tam tikras teisės aktas (jo dalis) prieštarauja Konstitucijai, preziumuojama, kad tas teisės aktas (jo dalis) atitinka Konstituciją ir kad jo pagrindu atsiradę teisiniai padariniai yra teisėti

(*inter alia* 2003 m. gruodžio 30 d. nutarimas, 2012 m. gruodžio 19 d. sprendimas, 2016 m. balandžio 27 d. nutarimas).

Pažymėtina, kad ginčijamo Seimo 2019 m. vasario 14 d. nutarimo priėmimo metu nei viso Referendumo įstatymo (2018 m. gruodžio 20 d. redakcija), nei atskirų jo nuostatų konstitucingumo prezumpcija nebuvo paneigta.

Konstitucinis Teismas 2019 m. vasario 15 d. nutarimu prieštaraujančiomis Konstitucijai pripažino Referendumo įstatymo (2018 m. gruodžio 20 d. redakcija) 18 straipsnio 8 dalies, 45 straipsnio 1 dalies, 52 straipsnio 1 dalies, 53 straipsnio 2 dalies, 81 straipsnio 1 dalies, 82 straipsnio nuostatas, kuriomis sudarytos prielaidos referendumą vykdyti ne vieną dieną; viso šio įstatymo atitikties Konstitucijai pagal jo formą ir priėmimo tvarką Konstitucinis Teismas netyrė. Taigi kitų šio įstatymo nuostatų (tarp jų ir tų, kurios ginčijamo Seimo nutarimo preambulėje nurodytos kaip jo priėmimo teisinis pagrindas) konstitucingumo prezumpcija ir šiuo metu nėra paneigta. Vien pareiškėjos abejonė dėl Referendumo įstatymo (2018 m. gruodžio 20 d. redakcija) atitikties Konstitucijai nepaneigia galiojant šio įstatymo konstitucingumo prezumpcijai kilusių teisinių padarinių (*inter alia* jo pagrindu priimtų Seimo sprendimų) teisėtumo.

Taigi pareiškėja neatsižvelgė į teisės aktų konstitucingumo ir jų taikymo padarinių teisėtumo prezumpciją, kylančią iš Konstitucijos 107 straipsnio 1 dalies; pareiškėjos teiginiai, kad Seimas sukūrė tokią teisinę situaciją, kai nėra įstatymo, reguliuojančio referendumo skelbimą ir vykdymą, ir kad ginčijamas Seimo nutarimas priimtas be teisinio pagrindo, yra nepagrįsti.

8. Pareiškėjos prašymo kontekste pažymėtina ir tai, kad, kaip ne kartą yra konstatavęs Konstitucinis Teismas, Konstitucijos 107 straipsnio 1 dalyje yra įtvirtinta bendra taisyklė, jog Konstitucinio Teismo sprendimų galia yra nukreipiama į ateitį (*inter alia* 2003 m. gruodžio 30 d. nutarimas, 2012 m. gruodžio 19 d. sprendimas, 2016 m. balandžio 27 d. nutarimas). Taigi pabrėžtina, kad net jeigu Referendumo įstatymas (2018 m. gruodžio 20 d. redakcija) Konstitucinio Teismo būtų pripažintas prieštaraujančiu Konstitucijai, tai savaime nepaneigtų vadovaujantis jo nuostatomis priimto ginčijamo Seimo nutarimo konstitucingumo.

8.1. Šiame kontekste atkreiptinas dėmesys į oficialiosios konstitucinės doktrinos nuostatas, kuriomis yra atskleisti Konstitucinio Teismo įgaliojimai pripažinti Konstitucijai prieštaraujančio teisės akto taikymo padarinius antikonstituciniais.

Konstitucinis Teismas 2012 m. gruodžio 19 d. sprendime yra pažymėjęs, jog gali būti konstituciškai pagrindžiamų Konstitucijos 107 straipsnio 1 dalyje nustatytos bendros taisyklės, kad Konstitucinio Teismo sprendimų galia yra nukreipiama į ateitį, išimčių, t. y. pagal Konstituciją išimtiniais atvejais Konstitucinio Teismo sprendimų galia gali būti nukreipiama ir į pripažinto prieštaraujančiu Konstitucijai teisės akto (jo dalies) taikymo padarinius, atsiradusius iki Konstituciniam Teismui priimant sprendimą, kad šis teisės aktas (jo dalis) prieštarauja

Konstitucijai. Atsižvelgiant į Konstitucijos viršenybę įtvirtinančią visuminę konstitucinę teisinę reguliavimą, minėtame sprendime konstatuota, jog retroaktyvus Konstitucinio Teismo sprendimo, kad teisės aktas (jo dalis) prieštarauja Konstitucijai, taikymas gali būti konstituciškai pagrįstas tokiais išimtiniais atvejais, kai nepritaikius bendros taisyklės, kad Konstitucinio Teismo sprendimų galia yra nukreipiama į ateitį, išimties būtų paneigtas Konstitucijos viršenybės principas ir su juo susijęs konstitucinis teisės viešpatavimo imperatyvas, taigi būtų pažeisti konstitucinio teisingumo vykdymo reikalavimai.

Atskleisdamas tokias bendros taisyklės, kad Konstitucinio Teismo sprendimų galia yra nukreipiama į ateitį, išimtis, Konstitucinis Teismas *inter alia* yra pažymėjęs, kad:

– iš Konstitucijos 102 straipsnio 1 dalies, 107 straipsnio 2 dalies nuostatų, aiškinamų Konstitucijos 1, 18 straipsniuose įtvirtintų pamatinių konstitucinių vertybių, Konstitucijos viršenybės principo ir konstitucinio teisės viešpatavimo imperatyvo kontekste, *inter alia* kyla Konstitucinio Teismo, kaip vykdančios konstitucinę teisingumą bei garantuojančios Konstitucijos viršenybę teisės sistemoje ir konstitucinę teisėtumą konstitucinės justicijos institucijos, įgaliojimai, konstitucinės justicijos byloje nustačius, kad ginčijamas teisės aktas (jo dalis) ne tik prieštarauja Konstitucijai, bet ir iš esmės paneigia pamatines konstitucines vertybes – Lietuvos valstybės nepriklausomybę, demokratiją, respubliką ar prigimtinių žmogaus teisių ir laisvių pobūdį, pripažinti antikonstituciniais ir šio teisės akto (jo dalies) taikymo padarinius (2012 m. gruodžio 19 d. sprendimas, 2016 m. balandžio 27 d., 2016 m. birželio 27 d. nutarimai);

– iš Konstitucijos 102 straipsnio 1 dalies, 107 straipsnio 2 dalies nuostatų, aiškinamų Konstitucijos viršenybės principo ir konstitucinio teisės viešpatavimo imperatyvo kontekste, *inter alia* kyla Konstitucinio Teismo įgaliojimai, konstitucinės justicijos byloje nustačius, kad ginčijamas teisės aktas (jo dalis) prieštarauja Konstitucijai, įvertinus visas aplinkybes taip pat konstatuoti, kad šis aktas (jo dalis) vertintinas kaip konstitucinio draudimo įveikti Konstitucinio Teismo baigiamojo akto galią pažeidimas, ir tokio teisės akto (jo dalies) taikymo padarinius pripažinti antikonstituciniais (2012 m. gruodžio 19 d. sprendimas).

8.2. Paminėtina, kad pagal Konstitucijos 67 straipsnio 3 punktą Seimas turi įgaliojimus priimti nutarimus dėl referendumų, taip pat kad Konstitucinis Teismas, aiškindamas *inter alia* Konstitucijos 9 straipsnio, 67 straipsnio 3 punkto nuostatas, kuriomis vadovaudamasis Seimas priėmė ginčijamą nutarimą, yra konstatavęs, jog svarbiausiu Valstybės bei Tautos gyvenimo klausimu, kuris turėtų būti sprendžiamas referendumu, laikytinas ir toks klausimas, kurį spręsti referendumu teiktų Seimas, kaip Tautos atstovybė, nors nei Konstitucijoje, nei įstatyme šis klausimas nebūtų nurodytas kaip spręstinas referendumu; pagal Konstitucijos 69 straipsnio 4 dalį įstatymų nuostatos gali būti priimamos ir referendumu; taigi Seimas savo iniciatyva ar ne mažiau kaip 300 tūkstančių piliečių, turinčių rinkimų teisę, reikalavimu gali paskelbti referendumą dėl tam

tikrą svarbiausią Valstybės bei Tautos gyvenimo klausimą reguliuojančių įstatymo (įstatymų) nuostatų priėmimo (2014 m. liepos 11 d., 2019 m. vasario 15 d. nutarimai).

8.3. Taigi pareiškėjos prašyme nepateikta argumentų, kuriais būtų paaiškinta, kodėl, jos nuomone, tuo atveju, jeigu Referendumo įstatymas (2018 m. gruodžio 20 d. redakcija) būtų pripažintas prieštaraujančiu Konstitucijai, antikonstituciniu turėtų būti pripažintas ir jam galiojant jo pagrindu priimtas ginčijamas Seimo nutarimas, kuriuo Seimas, įgyvendindamas minėtus konstitucinius įgaliojimus, paskelbė privalomąjį referendumą dėl Konstitucijos pakeitimo.

9. Konstatuotina, kad pareiškėja nepateikė teisinių argumentų, pagrindžiančių jos abejonę dėl Seimo 2019 m. vasario 14 d. nutarimo Nr. XIII-1979 „Dėl referendumo dėl Lietuvos Respublikos Konstitucijos 55 straipsnio pakeitimo paskelbimo“ atitikties Konstitucijos 5 straipsnio 2 daliai, 7 straipsnio 1 daliai, 9 straipsnio 4 daliai, konstituciniam teisinės valstybės principui.

Vadinasi, ši pareiškėjos Seimo narių grupės prašymo dalis neatitinka Konstitucinio Teismo įstatymo 66 straipsnio 1 dalies 8 punkte nustatyto reikalavimo nurodyti pareiškėjo pozicijos teisinį pagrindimą.

Jeigu prašymas (jo dalis) neatitinka Konstitucinio Teismo įstatymo 66 straipsnyje nustatytų reikalavimų, pagal šio įstatymo 70 straipsnį jis yra gražinamas pareiškėjui. Prašymo gražinimas neatima teisės kreiptis į Konstitucinį Teismą bendra tvarka, kai bus pašalinti trūkumai.

10. Atsižvelgiant į tai, kas išdėstyta, darytina išvada, kad yra pagrindas gražinti pareiškėjai Seimo narių grupei prašymą ištirti Seimo 2019 m. vasario 14 d. nutarimo Nr. XIII-1979 „Dėl referendumo dėl Lietuvos Respublikos Konstitucijos 55 straipsnio pakeitimo paskelbimo“ atitiktį Konstitucijos 5 straipsnio 2 daliai, 7 straipsnio 1 daliai, 9 straipsnio 4 daliai, konstituciniam teisinės valstybės principui.

IV

11. Pareiškėja prašo bylos pagal jos prašymą nagrinėjimą paankstinti, atsižvelgiant į tai, kad, pasak jos, galimai Konstitucijai prieštaraujančių teisės aktų pagrindu gali būti priimti labai svarbūs sprendimai, kurių teisine galia vėliau gali būti pagrįstai abejojama.

11.1. Šiame kontekste pažymėtina, kad pagal Konstitucinio Teismo įstatymo 29 straipsnio (2015 m. gegužės 14 d. redakcija) 3 dalį bylos paprastai nagrinėjamos eilės tvarka – pagal prašymų ar paklausimų gavimo Konstituciniame Teisme laiką. Šio straipsnio 4 dalyje nustatyta, kad bylą pagal Respublikos Prezidento dekretus, kuriuose prašoma ištirti, ar Vyriausybės aktas atitinka Konstituciją ir įstatymus, arba pagal Seimo nutarimą, kuriame prašoma ištirti, ar įstatymas, kitas Seimo priimtas aktas atitinka Konstituciją, ar Respublikos Prezidento aktas, Vyriausybės aktas atitinka Konstituciją ir įstatymus, nagrinėjimas paankstinamas.

Pažymėtina ir tai, kad pagal Konstitucinio Teismo įstatymo 29 straipsnio (2015 m. gegužės 14 d. redakcija) 3 dalį prireikus Konstitucinis Teismas, atsižvelgdamas į bylos pobūdį ir kitas

aplinkybes, gali paankstinti bylos nagrinėjimą arba nukelti jį vėlesniam laikui. Konstitucinio Teismo reglamento 103 punkte nustatyta, kokių kategorijų bylų nagrinėjimas paprastai gali būti paankstinamas. Bylos dėl referendumo įstatymų atitikties Konstitucijai tarp šių bylų kategorijų nėra nurodytos.

11.2. Atsižvelgiant į tai, kad pareiškėja nepateikė teisinių argumentų, pagrindžiančių jos abejonę dėl ginčijamo Seimo nutarimo, kuriuo paskelbtas privalomasis referendumas dėl Konstitucijos 55 straipsnio pakeitimo, turintis vykti 2019 m. gegužės 12 d., atitikties Konstitucijai, ir ši prašymo dalis gražintina pareiškėjai, taip pat atsižvelgiant į minėtą Konstitucinio Teismo jurisprudencijoje atskleistą iš Konstitucijos 107 straipsnio 1 dalies kylančią teisės aktų konstitucingumo ir jų taikymo padarinių teisėtumo prezumpciją, konstatuotina, kad nėra priežasčių, dėl kurių reikėtų paankstinti bylos dėl Referendumo įstatymo (2018 m. gruodžio 20 d. redakcija) atitikties Konstitucijai nagrinėjimą.

Vadovaudamasis Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo įstatymo 22 straipsnio 3, 4 dalimis, 25, 28 straipsniais, 66 straipsnio 1 dalies 8 punktu, 70 straipsniu, Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas

nusprendžia:

1. Priimti pareiškėjos Lietuvos Respublikos Seimo narių grupės prašymą Nr. 1B-5/2019 ištirti, ar Lietuvos Respublikos referendumo įstatymas (2018 m. gruodžio 20 d. redakcija) neprieštarauja Lietuvos Respublikos Konstitucijos 69 straipsnio 3 daliai.

2. Gražinti pareiškėjai Lietuvos Respublikos Seimo narių grupei prašymą ištirti, ar Lietuvos Respublikos Seimo 2019 m. vasario 14 d. nutarimas Nr. XIII-1979 „Dėl referendumo dėl Lietuvos Respublikos Konstitucijos 55 straipsnio pakeitimo paskelbimo“ neprieštarauja Lietuvos Respublikos Konstitucijos 5 straipsnio 2 daliai, 7 straipsnio 1 daliai, 9 straipsnio 4 daliai, konstituciniam teisinės valstybės principui.

Šis Konstitucinio Teismo sprendimas yra galutinis ir neskundžiamas.

Konstitucinio Teismo teisėjai

Elvyra Baltutytė

Gintaras Goda

Vytautas Greičius

Danutė Jočienė

Gediminas Mesonis

Vytas Milius

Daiva Petrylaitė

Janina Stripeikienė

Dainius Žalimas